

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

29. märts 2011 *

Kohtuasjas C-565/08,

mille ese on EÜ artikli 226 alusel 19. detsembril 2008 esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi,

Euroopa Komisjon, esindajad: E. Traversa ja L. Prete, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hageja,

versus

Itaalia Vabariik, esindaja: I. Bruni, hiljem G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* W. Ferrante, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: esimese koja esimees A. Tizzano presidendi ülesannetes, kodade esimehed J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts ja J.-C. Bonichot, kohtunikud A. Rosas, M. Ilešič, J. Malenovský, U. Lõhmus (ettekandja), E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, P. Lindh ja M. Berger,

kohtujurist: J. Mazák,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 24. märtsi 2010. aasta kohtuistungil esitatut,

kuulanud 6. juuli 2010. aasta kohtuistungil ära kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Euroopa Ühenduste Komisjon palub oma hagiavalduses Euroopa Kohtul tuvastada, et kuna Itaalia Vabariik võttis vastu sätted, mis kohustavad advokaate järgima tasu ülemmäärasid, on ta rikkunud EÜ artiklitest 43 ja 49 tulenevaid kohustusi.

Siseriiklik õiguslik raamistik

- 2 Itaalias reguleerib advokaadikutseala 27. novembri 1933. aasta kuninglik dekreetseadus nr 1578, mis käsitleb *avvocato* (advokaat) ja *procuratore legale* (advokaat, kellel on õigus esindada apellatsioonikohtus) kutseala (regio decreto legge n. 1578 – ordinamento delle professioni di avvocato e procuratore legale; *GURI*, nr 281, 5.12.1933), mis sai 22. jaanuari 1934. aasta seadusega nr 36 (*GURI* nr 24, 30.1.1934) pärast muudatuste tegemist seaduse staatuse ning mida on hiljem muudetud (edaspidi „kuninglik dekreetseadus”). Kuningliku dekreetseaduse artiklite 52–55 kohaselt on justiitsministeeriumi juurde asutatud Consiglio nazionale forense (riiklik advokaatuurinõukogu, edaspidi „CNF”), mis koosneb advokaatidest, kelle on valinud teised advokaadid põhimõttel, et igast apellatsioonikohtu tööpiirkonnast on üks advokaat.
- 3 Kuningliku dekreetseaduse artikkel 57 sätestab, et *avvocato*’dele ja *procuratore legale*’dele nii tsiviil-, kriminaal- kui ka kohtuvälistes asjades makstavate tasude ja hüvitiste kindlaksmääramise kriteeriumid otsustab iga kahe aasta järel CNF. Need kriteeriumid peab seejärel heaks kiitma justiitsminister pärast Comitato interministeriale dei prezzi (ministeeriumidevaheline hinnakomitee) arvamuse saamist ja Consiglio di Statoga (riiginõukogu) konsulteerimist.
- 4 Kuningliku dekreetseaduse artikli 58 kohaselt nähakse dekreetseaduse artiklis 57 osutatud kriteeriumid ette lähtudes hagi hinnast, sellest, millisesse kohtuinstantsi on pöördutud ning kriminaalasjades menetluse kestusest. Iga toimingu või toimingute seeria puhul näevad tasumäärad ette advokaaditasu ülem- ja alampiiri. Kohtuvälises menetluses tuleb võtta arvesse asja mahukust.
- 5 Kuningliku dekreetseaduse artikkel 60 sätestab, et advokaaditasu hüvitamise otsustab kõnealuste kriteeriumide põhjal kohus, võttes arvesse käsitletud küsimuste arvu ja keerukust. Otsuse tegemisel tuleb jääda ettenähtud ülem- ja alammäära piiridesse.

Sellele vaatamata võib kohus eriti tähtsate asjade puhul, arvestades vaidluste eripära ning kui see on põhjendatud osutatud teenuse väärtusega, ülemmäära ületada. Seevastu lihtsate asjade puhul võib kohus määrata alammäärast väiksema advokaaditasu. Mõlemal juhul peab kohtu otsus olema põhjendatud.

- 6 Kuningliku dekreetseaduse artikli 61 lõige 1 sätestab, et kliendilt nii kohtu- kui kohtuvälises menetluses saadav advokaaditasu määratakse erikokkuleppe puudumisel kindlaks artiklis 57 ette nähtud kriteeriumide põhjal, võttes arvesse käsitletud küsimuste keerukust ja arvu. Sama artikli lõike 2 põhjal võib see tasu vaidluse eripära või osutatud teenuse väärtust arvestades ületada summat, mis mõistetakse välja kohtuvaidluse kaotanud poolelt.

- 7 13. juuni 1942. aasta seaduse nr 794, mis käsitleb advokaaditasu tsiviilasjades osutatud teenuste eest (legge n. 794 – onorari di avvocato per prestazioni giudiziali in materia civile, *GURI* nr 172, 23.7.1942), artikkel 24 näeb ette, et kindlaks määratud advokaaditasu alammääradest ei tohi kõrvale kalduda, vastasel korral on kogu kokkulepe tühine.

- 8 9. veebruari 1982. aasta seaduse nr 31, mis käsitleb teiste Euroopa Ühenduse liikmesriikide kodanikeks olevate advokaatide õigusteenuste osutamise vabadust (legge n. 31 – libera prestazione di servizi da parte degli avvocati cittadini di altri Stati membri della Comunità europea, *GURI* nr 42, 12.2.1982, lk 1030), millega võetakse üle nõukogu 22. märtsi 1977. aasta direktiiv 77/249/EMÜ õigusteenuste osutamise vabaduse tulemuslikuma elluviimise kohta (EÜT L 78, lk 17; ELT eriväljaanne 06/01, lk 52), artikkel 13 laiendab kehtivate määrade järgimise kohustust teiste liikmesriikide advokaatidele, kes osutavad Itaalias kohtu- ja kohtuvälises menetluses kutseteenuseid.

- 9 Advokaatide kuluhüvitisi ja tasusid on järjestikku reguleeritud ministri mitme dekreediga, millest viimased kolm on 24. novembri 1990. aasta dekreet nr 392, 5. oktoobri 1994. aasta dekreet nr 585 ja 8. aprilli 2004. aasta dekreet nr 127.
- 10 Vastavalt 8. aprilli 2004. aasta ministri dekreedile nr 127 (*GURI* nr 115, 18.5.2004) lisatud CNF-i otsusele (edaspidi „CNF-i otsus”) jagunevad advokaaditasudele kohaldatavad määrad kolme peatükki, millest I peatükk käsitleb advokaatide tasumäärasid tsiviil-, haldus- ja maksuasjades kohtus osutatud teenuste eest, II peatükk advokaatide tasumäärasid kriminaalasjades kohtus osutatud teenuste eest ja III peatükk advokaatide tasumäärasid kohtuväliselt osutatud õigusteenuste eest.
- 11 Mis puudutab I peatükki, siis CNF-i otsuse artikli 4 lõige 1 keelab igasuguse kõrvalekaldumise tasudest ja hüvitistest, mis on advokaaditeenuste eest kindlaks määratud.
- 12 Nimetatud otsuse artikli 1 lõigetes 1 ja 2 märgitakse II peatükiga seoses, et tabelis osutatud tasude kindlaksmääramiseks tuleb võtta arvesse asja olemust, keerukust ning raskusastet, süüdistust ja taotletavat karistust, käsitletud küsimuste arvu ja mahtu ning nende varalist mõju, menetluse ja kohtuasja kestust, osutatud teenuse väärtust, koos töötanud ja kaitsmise eest vastutanud advokaatide arvu, saavutatud tulemust ka tsiviilõiguslikke tagajärgi arvestades ning kliendi finantsolukorda. Asjades, mis asjaolude või käsitletavate õigusküsimuste keerukuse tõttu nõuavad erilist pühendumist, võivad tasud ettenähtud ülemmäära neljakordselt ületada.
- 13 CNF-i otsuse artikli 1 lõikes 3 märgitakse III peatüki osas, et asjades, mis on eriti mahukad, keerukad või rasked, võib tasu ülemmäära pädeva advokatuurinõukogu otsusel ületada kuni kaks korda ning erakordselt mahukates asjades kuni neli korda.

Otsuse artikkel 9 täpsustab, et osutatud teenuste ja tabelis ettenähtud tasu ilmselge ebaproportsionaalsuse korral, mis on tingitud vastava asja eripärast, võib ülemmäära pädeva advokatuuri nõukogu otsusel tõsta üle vastava otsuse artikli 1 lõikes 3 märgitud määra ning miinimummäära võib alandada.

- ¹⁴ 4. juuli 2006. aasta dekreetseadusega nr 223 (*GURI* nr 153, 4.7.2006), mis sai 4. augusti 2006. aasta seadusega nr 248 seaduse staatuse (*GURI* nr 186, 11.8.2006, edaspidi „Bersani dekreet”), muudeti advokaatide tasu puudutavaid õigusnorme. Nimetatud dekreeidi artikkel 2 pealkirjaga „Kiireloomulised meetmed konkurentsi kaitsmiseks kutseteenuste osutamise sektoris” näeb lõigetes 1 ja 2 ette:

„1. Vastavalt ühenduse vaba konkurentsi põhimõttele ning isikute ja teenuste vaba liikumise põhimõttele ning selleks, et tagada tarbijatele tegelik valikuvõimalus oma õiguste teostamisel ja turul pakutavate teenuste võrdlemise võimalus, tunnistatakse alates käesoleva dekreeidi jõustumisest kehtetuks õigus- ja haldusnormid, mis sätestavad vabakutselise ja intellektuaalse tegevuse osas:

- a) kohustuslikud ettenähtud määrad või alammäärad ning seega keelu näha taotle-
tud eesmärkide saavutamisest sõltuv tasu ette lepingus;

[...]

2. Eespool nimetatu ei piira selliste sätete kohaldamist, mis käsitlevad [...] üldiselt teenuse saajate kaitseks eelnevalt kehtestatud võimalikke tasu ülemmäärasid. Kohutukulude vaidlustamisel ja õigusabi osutamise korral määrab kohus kuluühivitisid ja advokaaditasu tasumäärade põhjal. [...]”

- 15 Itaalia tsiviilseadustiku (codice civile) artikli 2233 kohaselt juhul, kui pooled ei ole tasus kokku leppinud ning seda ei saa kindlaks määrata tasumäärade või tava põhjal, määrab teenuste osutamise lepingu alusel saadava tasu kindlaks kohus, olles ära kuulnud selle kutseorganisatsiooni arvamuse, kuhu teenuseosutaja kuulub. Igal juhul peab tasu summa vastama töö keerukusele ning elukutse väärikusele. Kokkulepe, mille advokaat või volitatud praktikant sõlmib oma kliendiga tasu kindlaksmääramiseks, on tühine, kui see ei ole koostatud kirjalikus vormis.

Kohtueelne menetlus

- 16 Komisjon juhtis 13. juuli 2005. aasta märgukirjas Itaalia ametivõimude tähelepanu sellele, et advokaatide kohtuvälist tegevust puudutavad teatavad siseriiklikud õigusnormid võivad olla EÜ artikliga 49 vastuolus. Itaalia ametivõimud vastasid 19. septembri 2005. aasta kirjaga.
- 17 Komisjon täiendas märgukirjas esitatud analüüsi kahel korral. Esimeses, 23. detsembri 2005. aasta täiendavas märgukirjas pidas komisjon EÜ artiklitega 43 ja 49 vastuolus olevaks Itaalia õigusnorme, mis näevad ette kohustuse järgida ettenähtud tasumäärasid, mis on kohaldatavad advokaatide tegevusele kohtumenetluse raames ja kohtuväliselt.

- 18 Itaalia Vabariik vastas 9. märtsi, 10. juuli ning 17. oktoobri 2006. aasta kirjadega, teavitades komisjoni Itaalia advokaaditasude valdkonnas kohaldatavast uuest õigusaktist, st Bersani dekreedist.
- 19 Teises, 23. märtsi 2007. aasta täiendavas märgukirjas täpsustas komisjon nimetatud uut õigusakti arvestades oma seisukohta veelgi. Itaalia Vabariik vastas 21. mai 2007. aasta kirjaga.
- 20 Seejärel palus komisjon 3. augusti 2007. aasta kirjas Itaalia ametivõimudelt teavet advokaatide kulude hüvitamise üksikasjalike normide kohta. Itaalia Vabariik vastas 28. septembri 2007. aasta kirjaga.
- 21 Kuna komisjon pidas Itaalia Vabariigi vastust ebapiisavaks, saatis ta 4. aprillil 2008 viimasele põhjendatud arvamuse, väites, et siseriiklikud sätted, millega kohustatakse advokaate järgima tasu ülemmäärasid, on vastuolus EÜ artiklitega 43 ja 49. Komisjoni sõnul tuleneb see kohustus eelkõige dekreetseaduse artiklite 57 ja 58, 13. juuni 1942. aasta seaduse nr 794 artikli 24 ja 9. veebruari 1982. aasta seaduse nr 31 artikli 13 sätetest ning 24. novembri 1990. aasta ministri dekreeedi nr 392, 5. oktoobri 1994. aasta ministri dekreeedi nr 585, 8. aprilli 2004. aasta ministri dekreeedi nr 127 asjaomastest sätetest ning Bersani dekreeedi sätetest (edaspidi koos „vaidlusalused sätted“). Komisjon palus nimetatud liikmesriigil võtta arvamuse järgimiseks vajalikud meetmed kahe kuu jooksul arvates selle saamisest. Itaalia Vabariik vastas 9. oktoobri 2008. aasta kirjaga.
- 22 Kuna komisjon leidis, et Itaalia Vabariik ei olnud etteheidetud rikkumist kõrvaldanud, otsustas ta esitada käesoleva hagi.

Hagi

Poolte argumendid

- 23 Oma hagi heidab komisjon Itaalia Vabariigile ette niisuguste õigusnormide kehtestamist, mis EÜ artikleid 43 ja 49 rikkudes kohustavad advokaate järgima oma tasu kindlaksmääramisel vastavaid ülemmäärasid.
- 24 Komisjoni sõnul tuleneb see kohustus Bersani dekreedist, milles küll tunnistatakse kehtetuks advokaaditasude suhtes kohaldatavad ettenähtud määrad või alammäärad, kuid mille alusel sõnaselgelt säilib kohustus järgida tarbijakaitse huvides ülemmäärasid. Seda tõlgendust on oma ametlikes dokumentides kinnitanud ka CNF, Torino advokatuuri nõukogu ning Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (konkurentsi ja turgu kaitsev asutus).
- 25 Asjaolu, et kõnealuse dekreediga tühistati keeld leppida kokku advokaaditasus, mis sõltub seatud eesmärkide saavutamisest, nn *pacte de quota litis*, ei lükka ümber järeldust, et nende ülemmäärade järgimine on endiselt kohustuslik kõigil juhtudel, mil sellist kokkulepet ei ole sõlmitud. Pealegi ei ole Itaalia ametivõimud kohtueelses meneluses asjaomaste ülemmäärade kohustuslikkust kordagi eitanud.
- 26 Samuti rõhutab komisjon, et advokaaditasu ülemmäärade suhtes ette nähtud erandid ei välista, vaid vastupidi kinnitavad asjaolu, et tasu ülemmäärad on üldreeglina kohaldatavad.

- 27 Komisjon väidab, et vaidlusalused sätted mõjuvad pärssivalt muudes liikmesriikides tegutsevatele advokaatidele, kes tahaksid asuda tegutsema Itaalias või osutada seal oma teenuseid ajutiselt, ning seega on tegemist EÜ artiklis 43 sätestatud asutamisvabaduse ning EÜ artiklis 49 sätestatud teenuste osutamise vabaduse piiranguga.
- 28 Komisjon leiab, et kohustuslik ülemmäär, mis kohaldub sõltumata teenuse kvaliteedist, selle osutamiseks tehtud tööst ja kantud kuludest, võib muuta Itaalia õigusteenuste turu vähem huvipakkuvaks nende isikute jaoks, kes tegutsevad sellel kutsealal muudes liikmesriikides.
- 29 Komisjoni sõnul tulenevad need piirangud esiteks advokaatidele kehtestatud kohustusest arvutada oma tasu väga keerulise arvutustabeli põhjal, mis toob kaasa lisakulud eelkõige väljaspool Itaaliat tegutsevate advokaatide jaoks. Juhul kui need advokaadid kasutasid seni mõnda muud tasuarvutamise süsteemi, on nad nüüd kohustatud Itaalia süsteemiga kohanemiseks sellest loobuma.
- 30 Teiseks takistab advokaaditasu ülemmäärade olemasolu muudes liikmesriikides kui Itaalia Vabariik tegutsevate advokaatide kohast tasustamist, vähendades nende advokaatide, kelle küsitavad tasud on vaidlusalustes sätetes ette nähtud tasudest kõrgemad, soovi Itaalias oma teenuseid ajutiselt osutada või selles liikmesriigis tegutsema asuda. Komisjoni sõnul on kasumimarginaali ülemmäär määratud kindlaks sõltumata osutatud teenuse kvaliteedist, advokaadi kogemusest, tema spetsialiseerumisest, asjale pühendatud ajast, kliendi majanduslikust olukorrast ning eelkõige võimalusest, et advokaat on olnud kohustatud läbima pikki vahemaid.
- 31 Komisjon leiab kolmandaks, et Itaalia tasumäärade süsteem rikub advokaadi lepinguvabadust, takistades teatavates olukordades ja/või konkreetsetele klientidele *ad hoc*

pakkumusi tegemast. Seega võivad vaidlusalused sätted kahjustada muudes liikmesriikides tegutsevate advokaatide konkurentsivõimet, kuna need sätted võtavad neilt Itaalia õigusturule sisenemiseks tõhusad meetodid. Seetõttu on komisjon arvamusel, et vaidlusalused sätted takistavad muudes liikmesriikides tegutsevatel advokaatidel pääseda Itaalia õigusteenuste turule.

- 32 Põhiargumendina ei vaidlusta Itaalia Vabariik kõnealuste ülemäärade olemasolu Itaalia õiguskorras, vaid nende kohustuslikkust, väites, et nende piiride ületamiseks on olemas mitmeid erandeid, mida saab kohaldada advokaatide ja nende klientide tahtel või kohtu sekkumisel.
- 33 Kõnealuse liikmesriigi sõnul on Itaalia tsiviilseadustiku artikli 2233 kohaselt advokaadi ja kliendi vahel sõlmitud leping peamiseks aluseks, mis võimaldab kindlaks määrata advokaaditasusid, samas kui asjaomaste määrade kohaldamine advokaaditasudele on vaid täiendav võimalus, mida saab kasutada juhul, kui lepingupooled ei ole lepinguvabadust kasutades tasus vabalt kokku leppinud.
- 34 Pealegi nähakse kohtuväliste teenuste eest tasu arvutamise alternatiivina CNF-i otsuse III peatüki punktis 10 otsesõnu ette võimalust arvutada tasu töötundide alusel.
- 35 Samuti kaotati Bersani dekreeedi vastuvõtmise tulemusel Itaalia õiguskorrast lõplikult keeld sõlmida kliendi ja advokaadi vahel kokkulepe, mille kohaselt tasu sõltub vaidluse tulemusest.

- 36 Mis puutub advokaaditasu ülemmäärade suhtes kehtivatesse eranditesse, siis rõhutab Itaalia Vabariik, et kõigis asjades, mis on käsitletavate õigusküsimuste tõttu eriti mahukad, keerulised või rasked, võivad advokaadid ja nende kliendid pädeva advokatuurinõukogu arvamust küsimata kokku leppida, et tasu ületab kuni kaks või kriminaalasjades isegi kuni neli korda ettenähtud ülemmäära
- 37 Seevastu on nõutav pädeva advokatuurinõukogu eelnev arvamus nii tsiviilasjades kui ka kohtuvälises menetluses selleks, et tasu võiks ületada ettenähtud ülemmäära kuni neli korda, kui asi on erakordselt mahukas, ning selleks, et tõsta asjaomast tasu neist määradest kõrgemale, kui vastaval erialal osutatud teenuse ja selle eest ette nähtud tasu määrad on ilmselt ebaproportsionaalsed.
- 38 Alternatiivina väidab Itaalia Vabariik, et vaidlusalused sätted ei sisalda meedet, mis piirab asutamisevabadust või teenuste osutamise vabadust, ning et komisjoni väited ei ole põhjendatud.
- 39 Mis puutub lisakuludesse, siis ei anna kahtede õigusnormide, st päritoluliikmesriigi ja vastuvõtva liikmesriigi õigusnormide olemasolu iseenesest alust väita, et vaidlusalused sätted on piiravad, kuna vastuvõtva liikmesriigi asjaomast kutseala reguleerivad eeskirjad on direktiivi 77/249 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruaril 1998. aasta direktiivi 98/5/EÜ (millega hõlbustatakse alalist tegutsemist advokaadi kutsealal muus liikmesriigis kui see, kus omandati kutsekvalifikatsioon (EÜT L 77, lk 36; ELT eriväljaanne 06/03, lk 83)) alusel kohaldatavad muudest liikmesriikidest pärit advokaatidele, sõltumata päritoluliikmesriigi kohaldatavatest eeskirjadest.

- 40 Mis puutub kasumimarginaali väidetavasse vähenemisse, siis näevad vaidlusalused sätted üksikasjalikult ette kõigi tõendatud lähetuskulude hüvitamise ning sätestavad ka ametireisideks kulunud töötundide hüvitamise. Nimetatud kulud lisanduvad hüvitistele, tasudele ja advokaadi üldistele kuludele ning need hüvitatakse diskrimineerimiskeelu põhimõttel nii Itaalias tegutsevatele advokaatidele, kes peavad ametikohustuste täitmiseks riigi territooriumil reisima, kui ka muudes liikmesriikides tegutsevatele advokaatidele, kes peavad Itaalias reisima.

Euroopa Kohtu hinnang

- 41 Kõigepealt tuleb märkida, et vaidlusalustest sätetest tervikuna võib järeldada, et advokaaditasudele kohaldatavad ülemmäärad on õiguslikult siduvad normid, kuna need on sätestatud õigusaktis.
- 42 Isegi kui oletada, et advokaadid ja nende kliendid võivad praktikas advokaaditasus tunnimäära alusel või sõltuvalt vaidluse tulemusest vabalt lepingus kokku leppida, nagu väidab Itaalia Vabariik, on ülemmäärad siiski kohustuslikud juhul, kui advokaadi ja kliendi vahel kokkulepe puudub.
- 43 Peale selle leidis komisjon õigesti, et advokaaditasu ülemmäära teatavatel tingimustel kaks, neli või enamgi korda ületada lubavate erandite olemasolu kinnitab, et üldjuhul kohaldatakse tasu ülemmäärasid.

- 44 Seetõttu ei saa nõustuda Itaalia Vabariigi argumendiga, mille kohaselt ei kehti asjaomase liikmesriigi õiguskorras advokaatide suhtes mingit kohustust järgida tasu kindlaksmääramisel asjaomaseid ülemmäärasid.
- 45 Järgnevalt, mis puutub EÜ artiklites 43 ja 49 käsitletud asutamisevabadusse ja teenuste osutamise vabadusse, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et neid vabadusi piiravad meetmed, mis keelavad või takistavad nende vabaduste kasutamist või muudavad nende kasutamise vähem atraktiivseks (vt selle kohta 15. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-439/99: komisjon vs. Itaalia, EKL 2002, lk I-305, punkt 22; 5. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-442/02: CaixaBank France, EKL 2004, lk I-8961, punkt 11; 30. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-451/03: Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, EKL 2006, lk I-2941, punkt 31, ja 4. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-330/07: Jobra, EKL 2008, lk I-9099, punkt 19).
- 46 Piirangu mõiste hõlmab nimelt selliseid liikmesriigi võetud meetmeid, mis – kuigi need on vahet tegemata kohaldatavad – mõjutavad teiste liikmesriikide ettevõtjate turulepääsu (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus CaixaBank France, punkt 12, ja 28. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-518/06: komisjon vs. Itaalia, EKL 2009, lk I-3491, punkt 64).
- 47 Käesoleval juhul on selge, et vaidlusalused sätted on vahet tegemata kohaldatavad kõigile advokaatidele, kes osutavad teenuseid Itaalia territooriumil.
- 48 Komisjon leiab siiski, et need sätted kujutavad eelnimetatud artiklite tähenduses endast piirangut, kuna need võivad muudes liikmesriikides kui Itaalia Vabariik tegutsevatele advokaatidele, kes osutavad selles riigis teenuseid, tuua endaga kaasa Itaalia advokaaditasusüsteemi kohaldamisest tekkivaid lisakulusid ning kasumimarginaali vähenemise ja seega konkurentsivõime kadumise.

- 49 Sellega seoses tuleb kõigepealt meenutada, et liikmesriigi õigusnormid ei kujuta endast EÜ asutamislepingu tähenduses piirangut ainuüksi seetõttu, et teised liikmesriigid kohaldavad oma territooriumil tegutsevatele samalaadsete teenuste osutajatele vähem rangeid või majanduslikult atraktiivsemaid õigusnorme (vt eespool viidatud 28. aprilli 2009. aasta kohtuotsus komisjon vs. Itaalia, punkt 63 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 50 Seega ei saa asutamislepingu tähenduses piirangu olemasolu tuleneda ainuüksi asjaolust, et muudes liikmesriikides kui Itaalia Vabariik tegutsevad advokaadid peavad Itaalias osutatud teenuste eest tasu arvutamisel lähtuma selles liikmesriigis kohaldatavatest normidest.
- 51 Niisugune piirang esineb seevastu siis, kui asjaomastel advokaatidel puudub võimalus siseneda vastuvõtva liikmesriigi turule tavapärastel ja tõhusatel konkurentsitingimustel (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsused CaixaBank France, punktid 13 ja 14; 5. detsembri 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-94/04 ja C-202/04: Cippolla jt, EKL 2006, lk I-11421, punkt 59, ning 11. märtsi 2010. aasta otsus kohtuasjas C-384/08: Attanasio Group, EKL 2010, lk I-2055, punkt 45).
- 52 Tuleb märkida, et komisjon ei ole tõendanud, et vaidlusalustel sätetel on selline eesmärk või mõju.
- 53 Komisjon ei ole suutnud tõendada, et vaadeldav kord on loodud viisil, mis kahjustab tavapärastel ja tõhusatel konkurentsitingimustel pääsu Itaalia asjaomaste teenuste turule. Selles osas tuleb märkida, et Itaalia advokaaditasude süsteem on paindlik, kuna näib võimaldavat kohast tasu kõigi advokaaditeenuste eest. Nii on võimalik tasu suurendada üle ettenähtud ülemmäära kuni kaks korda nendes asjades, mis on eriti mahukad, keerulised või rasked või kuni neli korda asjades, mis on erakordselt mahukad või enamgi, kui advokaadi teenuste ja ettenähtud tasu ülemmäärade vahel on

ilmselge ebaproportsionaalsus. Mitmel juhul on advokaadil lubatud sõlmida kliendiga tasusumma kindlaksmääramiseks erikokkulepe.

- 54 Kuna ei ole tõendatud, et vaidlusalused sätted takistavad muudest liikmesriikidest pärit advokaatide pääsu Itaalia turule, siis ei saa nõustuda komisjoni argumentidega, mille eesmärgiks on tuvastada piirangu olemasolu EÜ artiklite 43 ja 49 tähenduses.
- 55 Järelikult tuleb hagi jätta rahuldamata.

Kohtukulud

- 56 Kodukorra artikli 69 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna Itaalia Vabariik ei ole komisjonilt kohtukulude hüvitamist nõudnud, tuleb kummagi poole kohtukulud jätta tema enda kanda.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Jätta hagi rahuldamata.**
- 2. Jätta Euroopa Komisjoni ja Itaalia Vabariigi kohtukulud nende endi kanda.**

Allkirjad